

Position paper

Ten behoeve van het algemeen overleg Klimaatakkoord gebouwde omgeving van 12 oktober 2020

Inleiding

Gemeenten, waterschappen en provincies hebben ingestemd met het klimaatakkoord en zijn volop aan de slag met Regionale energiestrategieën, transitievisies warmte en aardgasvrije wijken. Voor het onderdeel gebouwde omgeving steunen wij nog altijd de keuzes voor een gebiedsgerichte aanpak en woonlastenneutraliteit als uitgangspunten om de energietransitie voor bewoners betaalbaar te maken.

De aanpak van de energietransitie in de gebouwde omgeving is een complexe puzzel die alleen werkelijkheid wordt als alle puzzelstukjes in elkaar vallen. We merken echter dat de puzzelstukjes die het Rijk moet leggen achterblijven. De lastenneutraliteit middels kostendalingen, fiscale maatregelen en subsidies, bevoegdheden voor gemeenten zoals in relatie tot warmtenetten en instrumenten zoals de leidraad en streefwaarden zijn vertraagd of nog niet op de rit. Dat maakt het voor gemeenten onmogelijk om op een goede manier in gesprek te komen met onze inwoners en gemeenteraden over bijvoorbeeld de transitievisie warmte en aardgasvrije wijken. Betaalbaarheid is immers niet gegarandeerd en kunnen wij vanuit gemeenten niet voor elkaar krijgen. Deze omissie zou niet moeten leiden tot voortdurende onzekerheid en terugtrekkende bewegingen zoals wij wel eens bespeuren, maar juist tot een beweging naar voren om zo snel mogelijk de benodigde randvoorwaarden te organiseren. Dat legt de basis voor een succesvolle lokale gebiedsgerichte aanpak.

- Wij verzoeken u het kabinet aan te sporen om met spoed de randvoorwaarden voor de gebiedsgerichte aanpak te organiseren, met voorrang voor de lastenneutraliteit voor bewoners.

Programma aardgasvrije wijken

Het programma aardgasvrije wijken voorziet in een grote behoefte van gemeenten en provincies om van start te gaan. Juist omdat de financiële randvoorwaarden van gemeente, maar ook een 'aantrekkelijke financiering' voor onze inwoners nog niet zijn ingevuld, kunnen gemeenten alléén met de PAW-bijdrage tranches meters maken in het zeer ingewikkelde proces. Want hoewel de PAW-projecten bij gemeenten in omvang en qua aantal beperkt zijn, zorgt juist de PAW-bijdrage er in veel gevallen voor – in combinatie met andere regelingen – dat aan de belofte van woonlastenneutraliteit kan worden voldaan, of dat daar héél dicht bij in de buurt wordt gekomen.

Uw kamer heeft vragen gesteld over 'leren' versus 'doen'. Dat begrijpen wij. Maar zonder leren komt er geen 'doen'. Juist bij de PAW-projecten kan in de praktijk worden gebracht hoe het een en ander werkt, op een veilige en betaalbare manier voor bewoners. Dit is essentieel voor het draagvlak in de

energietransitie. Want uiteindelijk zal elke wijk in Nederland over 30 jaar geen aardgas meer hebben, ongeacht of dat in één keer gaat, of met tussenstappen zoals isoleren. En ook de overstap naar duurzame gassen en hybride technieken is gebaat bij een efficiënte aanpak die op wijk- en buurtniveau de meeste zoden aan de dijk zet.

De tweede subsidieronde aardgasvrije wijken zou eigenlijk op 1 oktober al duidelijkheid hebben verschaft welke wijken gekozen waren. Er zijn veel goede voorstellen ingediend. Een groot aantal waterschappen heeft zich ingezet om met veel inzendingen te komen van aquathermieprojecten (>30%) en inzendingen met een koppeling op de klimaatadaptatie (75%). Hiermee wordt een efficiënte en integrale projectaanpak gestimuleerd.

De bekendmaking van de gekozen wijken is uitgesteld tot ‘begin oktober’ aldus de Kamerbrief gebouwde omgeving. We vragen u dit niet verder te vertragen. Op korte termijn is duidelijkheid nodig voor de gemeenten en wijkbewoners. Zij hebben hun plannen namelijk gebaseerd op 1 oktober. Uitstel kan in sommige gevallen ertoe leiden dat het plan niet door kan gaan. Bovendien past het uitstel eigenlijk ook niet goed bij de aard van het programma. We zijn immers werkende weg aan het leren en bij dat leren hoort het maken van fouten. In dat opzicht betreuren wij de “hick-up” die ontstaan is.

We hebben hier een aantal voorbeelden van:

- Deventer: begin oktober is er besluitvorming in de Raad onder voorbehoud van financiering van het PAW. Eind oktober is duidelijkheid nodig over deze financiering. Op 1 november gaat namelijk de bouw van een nieuwbouwwijk van start met een warmtenet. Afhankelijk van de toezegging van de PAW subsidie wordt de buis overgedimensioneerd zodat een naastliggende bestaande wijk er ook op kan worden aangesloten.
 - Diverse gemeenten in Zuid-Holland: werken samen met woningcorporaties aan een warmteleveringscontract. Uiterlijk 1 november moeten definitieve beslissingen over de meerjarenbegroting 2021-2024 genomen worden. Het is van essentieel belang dat de gemeenten voor die tijd duidelijkheid krijgen of zij de subsidie PAW toegekend krijgen.
 - Montferland: uitstel leidt tot de keuze voor *all-electric* in een nieuwbouwwijk door een woningcorporatie in plaats van een warmtenet. Hiermee valt de businesscase voor een warmtenet bij renovatie in omliggende panden om.
 - Friesland: dorpen en wijken staan te trappelen om van het gas af te gaan. Heeg, Wijnjewoude en Oranjewijk in Leeuwarden hebben als wijken zelf het initiatief genomen om van het aardgas te willen en hebben er in Leeuwarden op aangedrongen om een aanvraag PAW te doen.
- *Wij willen u oproepen om de minister van BZK op zo snel mogelijk duidelijkheid te laten geven over het proces van de aardgasvrije wijken en de toekenning van de subsidie.*
Wij willen doorgaan met de volgende tranche en voorkomen moet worden dat er vertraging optreedt in gemeenten en wijken.

Haalbaar en betaalbaar

Op het instrument van gebouwgebonden financiering (GGF) is lang gewacht. Vergeefs want het gaat er niet komen. Gemeenten betreuren dit want GGF was juist dé manier om particuliere eigenaren mee te krijgen in de transitie van hun hele woning door hen daarvoor de financiële middelen te bieden. Dat is een belangrijke pijler onder de ‘haalbare en betaalbare’ transitie van de gebouwde omgeving.

De conclusie van de minister en ook van banken dat dit geen invloed heeft op de verduurzaming delen wij niet. Zonder GGF blijven veel bewoners huiverig voor het aangaan van leningen en daardoor afhankelijk van losse subsidies voor losse maatregelen die (zelfs mét GGF of andere financieringsvormen) niet woonlastenneutraal zijn. Zo zullen een wijk- en straataanpak (die vanwege de schaal ook goedkoper is) -maar ook het individuele spoor - niet of nauwelijks van de grond komen. Het vertrouwen van de minister dat consumptieve financiering met lange looptijden en lage rentes door onze inwoners omarmd zullen worden geloven wij ook niet. Met een economische crisis in het vooruitzicht, onzekerheid over behoud van je baan gaat niemand een hoofdelijke lening aan van 10 tot 15 jaar. GGF kan die twijfel wegnemen, indien dat gepaard gaat met aanvullende regelingen die de woonlastenneutraliteit binnen bereik brengen voor een overgrote meerderheid van de bewoners.

Ook de betaalbaarheid op zich staat sterk onder druk, zo bleek onlangs weer uit het rapport van Pbl: ['Woonlastenneutraal koopwoningen verduurzamen'](#). Er zijn weliswaar veel regelingen en subsidies, maar het is eenvoudigweg niet voldoende om woonlastenneutraliteit te garanderen en de bewoners massaal in beweging te krijgen.

Wij vragen ons af hoe het ministerie invulling denkt te geven aan de randvoorwaarden van gemeenten (haalbaar en betaalbaar voor inwoner en gemeenten, wettelijke bevoegdheden voor gemeenten). Op alle punten dreigt er vertraging op te lopen en raken de doelen voor 2030 uit beeld. Gemeenten en provincies willen hier hun schouders onder zetten, maar staan met lege handen.

Het rapport *'Als één overheid slagvaardig de toekomst tegemoet'* van de studiegroep IFV van 10 september bevestigt ons daarin want stelt dat *'De regierol voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving is bij gemeenten neergelegd, maar de randvoorwaarden om deze regierol goed te kunnen vervullen ontbreken goeddeels. Zo hebben niet alle gemeenten voldoende capaciteit en kennis in huis om hun regierol te pakken en ontbreekt het hen aan sturingsinstrumenten, zoals voldoende financiële middelen, om inwoners te verleiden tot alternatieven voor aardgas'*.

Nu wordt er gekeken naar de mogelijkheden om hiervoor het warmtefonds in te zetten. Gemeenten en ook provincies willen hier zo snel mogelijk duidelijkheid. Het is wat ons betreft van belang dat dat warmtefonds slagvaardig kan en mag handelen en onder publieke aansturing blijft vallen. Wat ons betreft is het inschakelen van het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn), wat toch een instrument van en voor gemeenten en provincies is, daarvoor een uitstekende keuze. Bewoners zijn minder geneigd te investeren in verduurzaming van hun woning als ze de terugverdientijd (door verhuizing of hoge leeftijd) niet halen.

➤ *Wij willen u verzoeken om de minister van BZK te vragen snel met duidelijkheid te komen.*